

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

**dini və milli tolerantlıq, millətlərarası
münasibətlərin inkişaf etdirilməsi**

Faiq Ələkbərli

I Yazı

Müsəlman ölkələrində geniş yayılmış mərasimlərdən biri də dindəşlərimizin məhərrəmlik ayında qeyd etdikləri Kərbala faciəsi və yaxud Aşura günüdür. Artıq 13 əsrdir ki, müsəlman ölkələrində məhərrəmlik ayı matəm günləri kimi anılır. Şübhəsiz, İmam Hüseyin (ə) müsəlmanlar üçün yüksək mənəvi-əxlaqi dəyərə sahib olmasının ən önəmli cəhəti, onun tutduğu şəhadət yolu idi. Elə bir yol ki, burada nə vətəndə, nə hakimiyyət, nə də buna oxşar hər hansı bir məram və məqsəd yox idi. Bu yolda sadəcə olaraq doğruluq, etibarlılıq, imanlılıq və Allaha sədaqət var idi.

İmam Hüseyin (ə) yalnız İslam dini uğrunda şəhid olan bir peyğəmbər övladı deyil, həm də konkret yol seçərək, həmin yol-əqidə uğrunda özünü qurban verən mütəfəkkir olmuşdur. Onun «şəhadət yolu» adlandırıldığı əqidənin əsasında haqsızlığa, ədalətsizliyə, zoraklığa qarşı dayanmaq, bir növ fiziki gücə qarşı əqidə-iman gücünü ortaya qoymaq idi. Bu mənada İmam Hüseyin (ə) Kərbalada fiziki cəhətdən məğlub olsa da, mənəvi baxımdan qalib gəlmişdi. Məhz bu səbəbdən 13 əsrdir milyonlarla müsəlman Aşura gününün xüsusilə anır və İmam Hüseyinə (ə) olan sevgisini ifadə etməyə çalışır. Çünki İmam Hüseyin (ə) həmin dövrdə düşmənlərinə qarşı ləyaqətli və şərəfli davranışı, son nəfəsində apardığı mübarizəsi tarix-

Hüseyin (ə) tutduğu yolun hər şeydən üstün olduğunu şəhadətə qovuşmaqla sübut etdi. Bununla da İslam dünyasında İmam Hüseyin (ə) təmsalında

ideya və şəxsiyyət bütövlüyü formalaşdı. Zaman-zaman çoxları müsbət mənada məhz onun yolu ilə getməyə, onun kimi mömin və əqidəli müsəlman olmağa çalışdı.

Çox təəssüf ki, bununla yanaşı, zaman-zaman müsəlmanlar arasında İmam Hüseyin (ə) şəhadətliyini doğru anlamayan, yaxud da bilərəkdən onun yolunu başqa mənalar yozanlar da

rən M.Ə.Rəsulzadə İslam tarixində onun şəhadətin mühüm yerə malik olduğu qeyd etmişdir. Onun fikrincə, müsəlmanlar İmam Hüseyin tutduğu əqidəni anlamalı və o yolu davam etdirməlidirlər. Bu baxımdan Aşura günü bəzi müsəlmanların fanatikliyə yol verməsinə dözməyən M.Ə.Rəsulzadə həmin günün mahiyyətini başa düşüb, ondan düzgün nəticə çıxarmağı tövsiyə etmişdir: *«Hüseyini məzlum bilib də halına ağladığımız halda hər qism bəla və müsibətləri ancaq ağlamaq və yalnız ağlamaq tərifi ilə istiqbal etmək məzlumiyyətinə öyrənən bizlər, imamın bu böyük ruhu ilə aşına olub ona imtisal*

hər şeydə olduğu kimi burada da narəftə bir yola düşdük».

Rəsulzadə daha sonra haqlı olaraq yazırdı: «Hüseyin əley-hissəlam inandığı və etiqad elədiyi fikri üstündə ölməyincə, özünün əbədi bir rəhmətə nail ola bilməyəcəyini göstərmiş ikən, biz «mən - mənə, o - ona, o - o yana» timsalından dörd əlli yapışib səadətədarını üç-dörd qətrə göz yaş müqabilində verəcək qədər ucuz bir şey sandıq».

M.Əmin İmam Hüseyin (ə) ağlamaqla heç bir nəticə əldə olunmayacağına inanırdı. Bu baxımdan o, müsəlmanları ağlamaqdan əl çəkib əsil həqiqətləri dərk etməyə çağırırdı: «Çünki

Bizə elə gəlir ki, Nəriman Nərimanov da M.Ə.Rəsulzadə kimi, İmam Hüseyin əqidəsini, şəhadət yolunu öyrənməyi daha vacib hesab etmişdir. Nərimanov yazırdı: «Nə qədər ki, bu dindar kütlənin inkişaf səviyyəsini yüksəltmək yolu ilə onun bu matəm günlərinə mömin olan, lakin özünə işgəncələrdə iştirak etməyən hər hansı ziyalı müsəlman kimi yanaşmalarına nail olmasınız, elə də olacaqdır. Min illərdir ki, bədəbaxt, avam müsəlman kütləsi (şiə məzhəbli) Məhəmmədin ən sevimli nəvəsi İmam Hüseyin işgəncəli ölümü günü matəm yürüşü keçirir və ən dəhşətli şəraitdə düşmənlərin əlinə keçən Hüseyin və onun ailəsinə məhəbbət və rəğbət əlaməti olaraq əsil dindar avam ünsürlər bu və ya digər yolla bu hadisələrə öz münasibətini bildirirlər. Bu, öz gücsüzlüyünü bilərək

Azərbaycanda Aşura tarixi

Məhəmmədin qanunlarını pozan, hamını və hər şeyi qızılla ələ amaq istəyən Yezidə qarşı mərdi-mərdanə çıxış etmiş adamın həyatından bütöv bir faciədir».

Nərimanov hesab edirdi ki, İmam Hüseyin (ə) nə qədər İslam yolunda şəhid olsa da, eyni zamanda o, bir əqidə adamıdır deməli, əqidə uğrunda da şəhid olmuşdur. Onun fikrincə, bu baxımdan İmam Hüseyin (ə) az bir adamla böyük bir qoşuna qarşı mübarizə aparmasının, əqidənin gücündən irəli gəlmişdir. Nərimanovun fikrinə görə, az bir adamla böyük bir qoşuna qarşı mübarizə aparan bir şəxsiyyəti qorxaq kimi adlandırmaq ədalətsizlikdir: «Qorxaq o deyil ki, yetmiş nəfər pis silahlanmış adamla on dəfə artıq qüvvətli olan düşmənlə döyüşür, odur ki, sol qrupdan qorxub işin əsil vəziyyətini bildir-mir və bununla da partiya üzvlərini aldadır, onları fəhlə-kəndli respublikasında qızıl əsgər güllərindən qanı tökülən fəhlələrə qarşı silahlandırır. Qorxaq odur ki, vəzifəsindən ötrü alçaqcasına yalan danışıq, lakin İmam Hüseyin tabe olsun və öz vicdanını satsın deyərək Yezid bütöv bir vilayəti idarə etməyi ona təklif edirdi. O bunu etmədi: həlak oldu».

Göründüyü kimi, 20-ci əsr Azərbaycan fəlsəfə və ictimai fikir tarixində, eyni zamanda Azərbaycan dövlətçiliyinin yaranmasında və inkişafında mühüm rol oynamış M.Ə.Rəsulzadə və N.Nərimanov kimi dahi şəxsiyyətlər belə, müsəlmanların Aşura günü İmam Hüseyin (ə) ağlayıb, başlarını yarıb qanlarını tökməkdənsə, onun əqidəsini və şəhadət yolunu öyrənməyi vacib hesab etmişlər. Əgər hər bir müsəlman İmam Hüseyin (ə) əqidəsindən və şəhadət yolundan xəbərsizdirsə, onu ağlayaraq və yaxud da başını yarıb qan tökərək deyil, onun tutduğu haqq yolu əməlinə davam etdirməklə ona olan sevgisini ifadə edəcəyini anlayacaqdır.

«Çünki ağlamaq dini vəqələrdə, ruh və imanın nəzahət və istirahəti üçün lazımi bir şey isə də, dünya işlərində fayda gətirməz. Təbiət olduqca qəddar və birhəmdir. O, göz yaşlarına zərrə qədəri əhəmiyyət verməz. O, gülməyə, ağlamağa qarşı laqeyddir. Hələ ağlamaqdan bir az da zəhləsi gedər. Çünki ağlamaq acizlik əlamətidir. Acizlərin isə təbiət ən birinci düşmənidir. Qüvvətli olanları saxlar, zəif olanları əzər-budur onun rəftarı. Siz gəlin də bu xasiyyətindən ötrü ona kəcmədar deyiniz. Fəqət bu onun getdiyi bir doğru yoldur»

de nadir görünən hadisələrdəndir.

Əslində, bununla da İmam Hüseyin (ə) İslamın sonrakı tarixində yeni və önəmli bir mərhələnin əsasını qoydu. Bu yeni mərhələ ondan ibarət idi ki, müsəlmanın tutduğu əqidə, iman var-dövlətdən, hakimiyyətdən qat-qat üstündür. İmam

olmuşdur. Bizə elə gəlir ki, İmam Hüseyin (ə) şəhadət yolunun doğru anlaşılması baxımından Azərbaycan türk mütəfəkkirləri arasında Məhəmməd Əmin Rəsulzadə və Nəriman Nərimanovun dəyərli fikirləri öyrənmək çox maraqlı olardı.

İmam Hüseyinə (ə) din mücahidi kimi yüksək qiymət və

imtisal etməkdən ibarətdir. *Əqidə, amal və məsləki yolunda ölümünə razı olub da nəfsini fəda edən kim olursa-olsun böyükdür. Və bu böyüklük təqdidəşayan və təhsinə müstəhaqqdır!* Aşura günü bizə böylə bir əxlaq tərbiyəsi vermək iqtidar və səlahiyyətində ikən, eyvah ki, biz onu başqa dürlü qandıq,

ağlamaq dini vəqələrdə, ruh və imanın nəzahət və istirahəti üçün lazımi bir şey isə də, dünya işlərində fayda gətirməz. Təbiət olduqca qəddar və birhəmdir. O, göz yaşlarına zərrə qədəri əhəmiyyət verməz. O, gülməyə, ağlamağa qarşı laqeyddir. Hələ ağlamaqdan bir az da zəhləsi gedər. Çünki ağlamaq acizlik əlamətidir. Acizlərin isə təbiət ən birinci düşmənidir. Qüvvətli olanları saxlar, zəif olanları əzər-budur onun rəftarı. Siz gəlin də bu xasiyyətindən ötrü ona kəcmədar deyiniz. Fəqət bu onun getdiyi bir doğru yoldur. Tazə ilimizdə köhnəsindəki itirdiklərimizi tələfi etmək istəyirsək, gələn məhərrəm qədər ağlanacaq hallardan bir az olsun, özümüzü xilas etmək əməlinə isək, fələyin «kəcmədar» olduğuun anlayalım və böylə bir zalimə qələbə çala bilmək üçün insani boşaldan göz yaşından deyil, fikir istiqaməti və əqidə səbati ilə əməlpərvərlikdən kömək gözləyelim. Böyük Aşuranın müəzzəm şəhidinə imtisal edərək ruhi-qəhrəmanlığını dərk edəlim ki, ən böyük əcri də ancaq bundan ala biləriz!».

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur